

виставка, онлайн-зустріч, онлайн-міст, що поєднав учасників художньою творчістю, мистецьким спілкуванням та сприяв виявленню патріотичних почуттів, свідомим і дієвим крокам назустріч перемозі українців над російським агресором, щоб, об'єднавшись з однодумцями, відшукати ресурс для подальшого життя, боротьби і творчості в ім'я перемоги України. Перспективу подальших розвідок у означеній тематиці становитиме дослідження потенціалу різних видів мистецтва у вихованні патріотичних почуттів, свідомості громадянина України.

Список використаних джерел

1. Власова В. Особливості організації дистанційного навчання мистецтва. *Мистецтво та освіта*, № 3(105). 2022. С. 43-47.
2. Житнік Т., Рагозіна В., Шерстюк Т. «UNITY ART PROJECT MELITOPOL». *Мистецтво та освіта*, № 3 (105). 2022. С. 62-63.
3. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
4. Концепція виховання дітей та молоді у цифровому просторі. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontsepsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsifrovomu-prostori.pdf>.
5. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <https://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01>
6. Рагозіна В. В., Очеретяна Н. В. Виставка дитячої художньої творчості і її трансформація в сучасних освітніх реаліях. *Мистецтво та освіта*, № 4(106). 2022. С. 25-33.

І.П. Рогальська-Яблонська, м. Київ

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ ЯК СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА РЕАЛЬНІСТЬ

У статті розглядається проблема виховання дітей у цифровому просторі, що виникає у зв'язку з прискореним розвитком цифровізації, оскільки в умовах цифрової трансформації середовищем виховання дітей стає не тільки реальний, але й віртуальний соціум, що містить певні загрози й виклики. Основну увагу приділено особливостям виховання особистості в умовах цифрового простору.

Ключові слова: виховання, цифровізація освіти, цифровий простір, цифрова трансформація, віртуальний світ, онлайн-комунікація.

Оскільки педагогічна теорія як стратегія педагогічної діяльності покликана відслідковувати зміни в соціальних потребах суспільства, то в сучасних умовах переходу від інформатизації до цифровізації вона пропонує нове вирішення проблем організації процесу виховання дітей та молоді, а також

нові підходи до організації їхнього життя та діяльності загалом. У педагогічній науці потребують свого відображення теоретичне і практичне вирішення питання цифровізації освітньої діяльності й виховного процесу, оскільки в умовах цифрової соціалізації дітей загострюються проблеми комунікативного, організаційного, соціально-морального, етичного й іншого характеру. Розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», ухвалене Кабінетом Міністрів України, а також затвердження плану заходів щодо її реалізації, окреслили виклики й стратегічні напрями виховання молодого покоління в умовах цифрової реальності [4].

Визнання державою пріоритету цифровізації освіти передбачає відмову педагогів від звичних стереотипів педагогічної діяльності й організації виховного процесу. Помітні зусилля і в дослідженнях психологічної науки, зокрема у вивченні розвитку особистості в новій соціальній ситуації, що виникла через цифрову соціалізацію, поясненні наслідків цифрової трансформації суспільства, забезпеченні психологічного супроводу процесу виховання дітей у цифровому середовищі.

Як указує В. Бочелюк, «вагомий недолік концепції цифрового покоління ми бачимо в тому, що вона констатує радикальні зміни життєвого контексту в цифрову епоху, але не заглиблюється в аналіз когнітивної процесуальності цих змін. Априорі визначено, що інформація, спожита з екрану, передбачає інші механізми сприйняття, засвоєння та обробки. Недостатня увага до наукового пояснення формування когнітивної сфери, спотворює розуміння реальних процесів діджиталізації, обмежує можливості ефективного психологічного супроводу людини в освоєнні цифрового середовища» [2, с. 84].

Цифровізація освіти має певні переваги – надає освітньому процесу гнучкості, мобільності; він стає більш персоналізованим і диференційованим. Поєднання індивідуальної та групової роботи, а також часова необмеженість навчання вивільняє час для забезпечення зворотного зв'язку, можливості проектувати індивідуальні освітні маршрути для дітей і педагогів, практично

реалізувати ідею безперервної освіти або освіти впродовж життя. Водночас цифровізація освітнього процесу створює певні виклики і проблеми. Так, С.Сисоєва вказує, що «однією з найважливіших проблем цифровізації освіти є те, що інновації в цифровому освітньому просторі є не тільки технічними й технологічними інноваціями, а й змінами в змісті та організації освітнього контенту, у структурі та організаційних принципах діяльності закладів освіти. Це вимагає перегляду концептуальних положень, змісту категорій і понять усталеної педагогічної науки, їхньої адаптації (або розроблення нового змісту) до цифрового освітнього простору» [4, с. 8].

Швидке розповсюдження цифрових технологій, цифровізація суспільства, освіти та середовища життєдіяльності створили нові соціально-культурні умови, у яких розгортається становлення особистості дитини, проходять процеси її виховання й соціалізації. Виховний процес є багатовимірним та має практичну складність реалізації, особливу в період диджиталізації суспільства. Вочевидь ситуація, обумовлена збільшенням контенту дистанційних форматів в освітньому процесі, ускладнила питання виховної діяльності соціальних інституцій. Як влучно відзначив І. Бех, «процес виховання особистості – явище багатовимірне; воно визначається впливами різного ступеня широти – від найзагальніших, соціальних чинників, до індивідувальних, вузькоспрямованих. Неможливо науково обґрунтовано організувати виховання особистості дитини, не маючи глибоких знань про сутність цих чинників, їх специфіку на цьому етапі суспільного розвитку» [1, с. 221].

Виховання є соціокультурним феноменом і виконує соціокультурну функцію, саме тому виховний процес є важливим чинником формування особистості дитини та прилучення її до загальнолюдських і національних цінностей. Однак, тут є певні особливості, на яких наголошує І. Бех: «Сучасна соціокультурна ситуація в нашій державі характеризується природною для перехідного періоду переоцінкою цінностей. Надзвичайно важливо запобігти тотальній дискредитації їх і вчасно переосмислити великий культурний досвід відповідності новим потребам людини і суспільства. Таку критично-

продуктивну роботу мають здійснювати насамперед теоретична і практична педагогіка з метою доцільної модернізації системи освіти і виховання» [1, с. 231].

Отже, зовнішні елементи соціальної реальності здатні лише підготувати цифровізацію освітнього процесу, натомість освітній розвиток завжди проходить у площині суб'єкта, завдяки його власній активності. До реалізації вихованої функції зазвичай залучаються сім'я і освітні установи – головні соціальні інституції держави. Водночас у сучасних умовах цифровізації освіти реалізація ними виховної функції ускладнюється системою міжособистісних взаємин, у яких провідне місце займають онлайн-комунікації, орієнтовані на інструментальні відносини, які не підтримують вираження складних ідей або емоційних почуттів.

Трансформація освітніх цінностей в аспекті значущості співпраці суб'єктів в умовах віддалених комунікацій актуалізує питання їхньої ефективності не лише в реальному, але й у віртуальному просторі. Тому, приймаючи ціннісне ставлення дитини до світу, людей і до самої себе як змістову основу сучасного виховання, необхідно створити науково обґрунтовану стратегію його ефективних концептів. Зокрема, вітчизняними вченими розроблено Концепцію виховання дітей та молоді в цифровому просторі, соціальна значущість якої «полягає в узгодженості задля виховних впливів на дітей та молодь у цифровому просторі; консолідації зусиль держави, освіти та сім'ї, реального сектору економіки щодо створення безпечного та сприятливого для особистісного розвитку дитини цифрового простору» [3, с. 7].

Особливість виховання в період цифровізації освіти полягає в тому, щоб забезпечити для дитини «позитивну перспективу майбутнього». Це пов'язано з негативними прогнозами, описами загроз і викликів, наявними у відкритому цифровому медіаінформаційному просторі. Тому існує необхідність пояснення дітям позитивної сутності й поступу технологічного прогресу. На переконання В. Бочелюка, «... головна ідея *цифрового виховання* полягає в тому, щоб не тільки контролювати час перебування у віртуальному середовищі, а й

забезпечувати пріоритетний доступ до корисних інтернет-ресурсів» [2, с. 98].

Серед принципів виховання дітей та молоді в умовах цифрового простору Концепцією визначено такі:

- принцип конфіденційності і безпеки, що полягає в захисті персональних даних, контролі операцій, можливості надавати дозвіл, обмежувати та забороняти певну інформацію, попередженні зламів, захисті інформації від втручання чи викривлення, а також можливості її контролю з боку батьків;

- принцип індивідуалізації передбачає застосування умінь і навичок індивіда в доступі до цифрового простору та отриманні необхідної інформації, вибудовуванні індивідуальної стратегії освіти та виховання, використанні можливостей для самостійної роботи й саморозвитку, адаптивних методик, а також різного роду індивідуальних форм презентації та спілкування в соцмережах;

- принцип доступності, згідно з яким цифровий простір є відкритим, простим у доступі і використанні, а також актуальним і постійно оновлюваним;

- принцип доцільності – використання лише необхідних цифрових методик чи технологій для виконання поставлених завдань, досягнення виховних цілей;

- принцип розвитку, що забезпечує реалізацію моральних особистісних якостей, бажання вдосконалюватися, розвивати творчі здібності, адаптуватися до сучасних умов життя та використовувати переваги цифрового середовища в розв'язанні життєвих задач;

- принцип гнучкості дозволяє використовувати цифровий контент відповідно до індивідуальних, вікових, спеціальних потреб, інтересів кожної дитини з урахуванням її вподобань, задач, зручного часу, місця тощо;

- принцип інноваційності дає можливість використовувати сучасні інноваційні, зокрема й інтерактивні, дистанційні форми і методи роботи з дітьми, новітні технології й можливості цифрового простору;

- принцип інтегрованості забезпечує вивчення розмаїтих явищ життя на перетині різних наук через залучення відмінних суб'єктів освітнього процесу

[3, с. 11].

У сучасну інформаційно-цифрову епоху середовищем виховання дітей стає не тільки реальний, але й віртуальний соціум, що, з одного боку, розширює межі виховання, а з іншого – ускладнює його. У таких умовах важливою складовою виховного процесу залишається питання засвоєння й утвердження молодим поколінням базових цінностей у поєднанні із цінностями певної культури, зокрема цінностями digital-культури (зазвичай транслюють агресію і жорстокість, низьку культуру спілкування), формування в дітей досвіду продуктивної поведінки й досвіду безпечної поведінки у віртуальному світі, наукового світогляду, інтелекту, моралі й естетичних смаків. Ефективність цифрового виховання, як і цифровізації освіти, залежатиме від урахування та використання з виховною метою різних варіантів цифрового середовища, аналізу ризиків і загроз уходження особистості дитини в цифровий освітній простір.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бочелюк В. Діджиталізація як фактор формування когнітивної сфери. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2020. Вип. 62. С. 81-107.
3. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Кремень В. Г., Сисоєва С. О., Бех І. Д. та ін. *Вісник НАІПН України*, 2022. № 4(2). URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>
4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. *Офіційний вісник України*, 2018 р., № 16.
5. Сисоєва С. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. «Освіта і суспільство», 2021, № 10-11, С. 8-9.

І.В. Руденко, м. Київ

ТВОРЧИСТЬ ХУДОЖНИКІВ-УСУСУСІВ У ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ЗЗСО

У статті розглянуто творчість художників, які служили в Легіоні Українських Січових Стрільців та брали активну участь у Першій світовій війні й Визвольних змаганнях. Своєю діяльністю в образотворчому мистецтві, іконописі, музиці, літературі усусуси підтвердили, що вони є Лицарями нації. Мистецька спадщина художників-усусусів є прикладом незламної волі Українського народу для учнів ЗЗСО.

Ключові слова: *учні закладів загальної середньої освіти, національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання, художники-усусуси,*